

УДК 347.64

Ю.П. Харченко, здобувач

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ БЕЗ БАТЬКІВ

У статті окреслено основні проблеми у сфері дитинства, негативні аспекти, при яких дитина потребує державної опіки, надано характеристику державним установам, які мають можливість та повинні впливати на подолання дитячої безпритульності, бездоглядності, сирітства. Окрему роль автор виділяє місцевим громадам, вважаючи, що саме вони повинні координувати роботу в цьому напрямку, здійснювати соціальний захист дітей та проводити активну профілактичну роботу з батьками. В статті зроблені посилання на нормативно-правові акти та графічно зображено процес взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування при захисті дитинства.

В статье обозначены основные проблемы в сфере детства, негативные аспекты, при которых ребенок нуждается в государственной опеке, охарактеризованы государственные учреждения которые имеют возможность и должны влиять на преодоление детской беспризорности, безнадзорности, сиротства. Отдельную роль автор выделяет местным общинам, считая, что именно они должны координировать работу в данном направлении и осуществлять социальную защиту детей и проводить активную профилактическую работу с родителями. В статье сделаны ссылки на нормативно-правовые акты и графически изображен процесс взаимодействия органов исполнительной власти и местного самоуправления при защите детства.

The present article deals with the main problems of Childhood, negative aspects when a child needs the public guardianship, gives characteristics to public offices which have a strong possibility to overcome child's unassistance, homelessness, orphanhood. The author gives his careful consideration to local powers and believes that they have to coordinate the work in this direction to realize children's social protection and to carry out a preventive work with the parents. The article refers to normative and legal acts and graphically represents the process of executive authorities and self-administration organs interacting when protecting the childhood.

Соціально-економічна ситуація в Україні потребує пошуку нових, більш дієвих механізмів реалізації соціальної політики у сфері подолання дитячої безпритульності та бездоглядності. Існують певні проблеми, що не дозволяють остаточно подолати це гачнебне явище, а саме: неспроможність багатьох батьків утримувати дітей; різні форми сімейного насильства; психологічна криза стосунків батьків та дітей; неспроможність або небажання сім'ї виконувати виховні функції; недосконалість механізмів виявлення та надання термінової допомоги дітям, що опинились у складних життєвих обставинах або залишились за межами сімейного виховання.

Стан справ, що склався, вимагає здійснити комплекс заходів, спрямованих на поліпшення становища дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, захисту їх законних прав та інтересів, подолання дитячої бездоглядності та безпритульності шляхом підтримки сімей, які взяли на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, збільшення кількості прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу, своєчасне виявлення бездоглядних та безпритульних дітей, їх влаштування до закладів соціального захисту дітей; підвищення поінформованості населення з питань реалізації прав, свобод та законних інтересів дітей, розвитку сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, створення ефективної системи роботи з сім'ями, які опинились у складних життєвих обставинах. Адже, якщо раніше проблемними вважались сім'ї, де батьки зловживали алкоголем, не мали постійного місця роботи, тобто вели аморальний спосіб життя, то зараз безпритульність набуває нових обрисів, оскільки в бажанні дати все «найкраще», «щоб у дитини було все не гірше ніж у інших» батьки багато часу проводять на роботі, влаштовуються на заробітки за межами України, звичайно, що в цей час належну турботу увагу від бать-

ків дитина не отримує, більше часу проводить на вулиці, з так званим «поганим оточенням», а іноді взагалі втікає з дому. Тому проблеми безпритульності, бездоглядності зараз не обминають і цілком благополучні, на перший погляд, сім'ї. Щоб цього не сталося, потрібно активізувати роботу з усіма сім'ями, де виховуються діти, особливу увагу звертати на ті, де існує ризик ухилення батьків, з різних причин, від виховання дітей.

Основна роль у вирішенні поставлених завдань покладається в першу чергу на громаду. Незважаючи на те, що ресурси сільської місцевості відрізняються від міста, але роботу в цьому напрямку при бажанні організувати досить просто.

Починаючи від народження дитини, її супроводжують різні державні установи. Це і медичні працівники, і працівники освіти, вихователі, вчителі, які знають, чи відвідує дитина дитячий садочок, школу, у якому вигляді, хто турбується про дитину, і якщо з тих чи інших причин батьки не доглядають дитину, ситуація в сім'ї потрапляє в поле зору громади та всіх причетних до сфери дитинства державних установ.

Якщо дитина не відвідує школу, батьків викликають до школи. Якщо вони не реагують, вчителі відвідують родину, обстежують стан та умови проживання і харчування дитини і сім'ї. За потреби адміністрація школи звертається до сільської, селищної ради, залучає до відвідування сім'ї членів або голову сільради. Батьків викликають на засідання опікунської ради села, з ними проводить бесіди голова сільради.

Медичні працівники співпрацюють з сільською виконавчою владою та районним керівництвом відділів охорони здоров'я. Медики першими відвідують сім'ї, в яких народилася дитина, і мають інформацію про те, чи потребує сім'я соціальної допомоги.

Спеціалісти медичних закладів спільно із головою сільської, селищної, міської ради, соціальними працівниками з району ознайомлюються з умовами проживання та життєдіяльності сім'ї.

Участь органів місцевого самоврядування у подоланні дитячої безпритульності та бездоглядності регламентується і нормативно-правовими актами, зокрема стаття 32 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначає, що у відданні виконавчих органів сільських, селищних, міських рад з питань освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту належать власні та делеговані повноваження.

Серед делегованих повноважень вказується, зокрема: організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх; вирішення, відповідно до законодавства, питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних закладах освіти та ін.

Відповідно до ст. 34 вищезазначеного Закону делегуються повноваження щодо: забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян; вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства; вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування.

Законодавче підґрунтя для запобігання проблем, які можуть виникнути через невиконання або неналежне виконання батьками обов'язків по догляду за дітьми, досить чітко визначає межі діяльності органів опіки та піклування, які відповідно до ст. 11 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 р. *є державні адміністрації районів, районів міст Києва і Севастополя, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад.*

Однак в Україні дане питання не втрапить своєї актуальності, оскільки далеко не всі органи місцевого самоврядування належним чином виконують свої повноваження – як

наслідок зростає кількість дітей, які опинились поза сімейним оточенням. Не останню роль у цьому питанні відіграє і відсутність у органів місцевого самоврядування, зокрема сільських, селищних рад економічних важелів впливу та фінансових ресурсів, які могли б створити умови для розв'язання соціальних проблем сім'ї та дитини.

З метою вирішення вказаної проблеми пропонуємо: активізувати роботу щодо взаємоінформування та залучення громади до вирішення проблем дитинства. Доцільно було б застосовувати досвід тих адміністративно-територіальних одиниць, де створені та працюють громадські комісії (інспекції) у справах дітей, які є дорадчими органами місцевої виконавчої влади щодо вирішення проблем дітей. Такі громадські формування створюються рішенням органу місцевого самоврядування, таким самим рішенням затверджується їх склад. До складу комісій входять, переважно, педагоги, депутати, медичні працівники, представники батьківських комітетів, громадськості та правоохоронних органів.

Є райони, в яких за кожним із неповнолітніх, які перебувають на обліку служби у справах дітей, закріплено громадського вихователя із числа депутатів сільських рад, активних членів громади. У деяких областях при сільських та селищних радах на громадських засадах працюють куратори по роботі з молоддю та сім'ями і громадські комісії.

Досить дієвою формою залучення громадськості до вирішення проблем дітей є також вуличні комітети, які функціонують у великих селах. Вони залучають місцевих жителів до збору гуманітарної допомоги дітям із малозабезпечених родин, проводять профілактичну роботу серед молоді. На території окремих сільських рад активно працюють жіночі ради й координаційні центри, що надають допомогу підліткам, які перебувають на обліку служби у справах дітей.

У різній місцевості представники громадськості називаються по-різному, це й уповноважений на громадських засадах служби у справах дітей при сільській та селищній раді, уповноважений служб у справах дітей на громадських засадах при органах місцевого самоврядування, уповноважений з прав дитини на громадських засадах, інспектор з охорони дитинства на громадських засадах, громадський інспектор з охорони дитинства, громадський інспектор у справах неповнолітніх. І хоча є відмінності в їхніх функціональних обов'язках, діяльність спрямована на захист прав та інтересів дітей, закладів, які розташовані на відповідних територіях, решта – секретарі місцевих рад, працівники сільських клубів, соціальні працівники, бібліотекарі, люди, які мають досвід роботи з дітьми або виявили бажання працювати у цій сфері. Уповноважені працюють у взаємодії із сільським, селищним головою та членами сільських, селищних виконкомів. Це дає їм можливість спиратися на підтримку органів місцевого самоврядування, більш ефективно вирішувати різноманітні проблеми в інтересах дітей.

Однак громадські уповноважені працюють лише в третині областей і не в усіх населених пунктах.

Досвід показує, що чим більше уваги приділяє громадськість проблемам дитинства, тим вагоміший її вплив на батьків, які ухиляються від виконання батьківських обов'язків, і тим більша ймовірність того, що дитина не залишиться на одинці зі своїми турботами, негараздами, матиме надію, що вона не одна і їй є до кого звернутись, а відтак і знедолених дітей стане менше.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14>.
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.

3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [Електронний ресурс]: Закон України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2342-15>.

4. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс]: Закон України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=280%2F97-%E2%F0>

5. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п>

6. Пеша І. В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (проблеми реформування) / І. В. Пеша. – Київ, 2000. – 85 с.

7. Пеша І. В. Сімейні форми виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / І. В. Пеша // Інформаційні матеріали для слухачів Центру підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ямолодьспорту. – К.: Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006. – С. 42-49.

8. Вакуленко О. В. Утримання й виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні: фінансовий аспект / О. В. Вакуленко // Інформаційні матеріали для слухачів Центру підвищення кваліфікації працівників галузі Мінсім'ямолодьспорту. – К.: Державний ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2006. – С. 37-42.